

СЪТВОРЯВАНЕТО НА СВЕТА

В първия член от Символа на вярата изповядваме вярата в Бог Отец, Вседържител, Творец на небето и земята и на всичко видимо и невидимо. Когато изразяват вярата в Бога като Творец на света, отците на Църквата са се ръководили преди всичко от библейското учение за сътворението на света, изразено в началото на Свещеното Писание (срв. *Бит. 1:1*), в премъдростните книги на Стария Завет (срв. *Притчи. 3:19; 8:27*), в началото на Евангелието според Йоан (срв. *Йоан. 1:3*) и на други места в Свещеното Писание.

В предхристиянско време са съществували много теории за възникването на света, които различните философи са застъпвали. В повечето теории за света се говори като за вечно съществуващ, като за нещо, което съ-съществува на Бога. Езичниците са се кланяли на идолите, които са били дело на техните ръце. По думите на апостол Павел: *и славата на нетленния Бог измениха в образ, подобен на тленен човек, на птици, на четвероноги и на влечуги (Рим. 1:23)*. Измежду всички народи бил избран Божият народ — Израил, който се покланял на живия Бог, Творец на небето и земята и на многообразното творение. Този народ единствен запазил в себе си онова изначално чувство на удивление пред тайната на Бога и пред чудото на съществуването на света. Според наблюдението на св. Максим Исповедник всеки път преди да отдаде почит и прослава на Бога човешкият разум „първо, застава пред чудото на Божията безкрайност и, второ, удивлява се, че Бог е привел тварите от небитие в битие”¹⁶⁸.

В началото на Свещеното Писание е записан разказът за сътворението на света, в който се казва, че Бог за шест дни е сътворил небето и земята и всичко, което е на земята. Всички творения са сътворени от нищо, за което изрично свидетелства и Втора книга Макавейска (срв. 7:28). Всичко, което Бог сътворява, има своето начало във времето, а това означава, че времето съ-съществува със сътворения от Бога свят. На библейското учение му е чуждо всяко предвечно съществуване на света или пък предвечното сътворяване на света¹⁶⁹ така, че в самото начало на сътворението не съществува ни най-малка дистанция между движението на нещата и времето.

Сътворяването на света — дело на Света Троица

Сътворяването на света е дело на Света Троица. Бог Отец сътворява света чрез Своето Слово, т. е. чрез Сина (*И рече Бог*) и чрез Светия Дух, Който се носеше над водата (*Бит. 1:2*). Цар Давид е изразил вярата, че Бог Отец е сътворил света в Единородния Син с думите: *Всичко си направил премъдро (Пс. 103:24)*. Това свидетелство следва и апостол Павел, който в Послание до Римляни казва, че *всичко е от Него (Христос), чрез Него и у Него (Рим. 11:36)*. Св. Ири-ней Лионски описва образно истината за сътворяването на света от Света Троица, като казва, че Бог Отец е сътворил човека и света с двете Си ръце, със Сина и със Светия Дух¹⁷⁰. За участието на

В гръцкия текст е употребен изразът *εὐ στοφ(α)*, със значение ‘в Премъдростта’. — *Бел. прев.*

Личностите на Света Троица в сътворяването на света говори и св. Григорий Нисийски:

„Когато чухме за Отца, чухме за Онзи, Който е причина на всичко, а когато научихме за Сина, научихме за силата, която проявява първата причина да устрои света, а познавайки Духа, разбрахме за силата, която усъвършенства онова, което Отец чрез Сина при сътворението е произвел в битие“¹⁷¹.

Според учението на св. Григорий Нисийски светът е сътворен като единно цяло, така че в един момент е приел съществуване във вид на „семенна сила“, а впоследствие чрез тази семенна сила, която Бог е вложил в него, постепенно се е развивал, по Божий промисъл, така че са възникнали конкретните неща, видове и индивиди¹⁷². В същия дух говори и св. Йоан Дамаскин, който казва, че сътворяването е преминало през два стадия: първият е създаването на материята от небитие, а вторият е сътворяването на отделните неща и същества от тази материя¹⁷³.

Сътворяването на света от нищо

Учението на Църквата за сътворяването на света от нищо се анализира по следния начин:

а) Светът не е вечен, не е продукт на случайност и не съществува сам по себе си, независимо от Бога. Той има основата на своето съществуване в Бога, Който зове *несъществуващото като съществуващо*

(Рим. 4:17). Въз основа на тези думи от Послание до Римляни се е развило светоотеческото учение, че светът е призван в съществуване и че от вечност съществува само Бог, на когото нищо друго не е съществувало. За тази вяра свидетелства и св. Йоан Златоуст в светата Литургия в молитвата *Достойно и праведно е*, където казва: *Ти си Бог неизказан, непознаваем, невидим, непостижим, всякога съществуващ, и все същият — Ти и Единородният Твой Син и Твоят Дух Светий. Ти от небитие в битие Си ни довел.*

За разлика от Бога, Който съществува свободно, светът съществува не по своя воля, а защото Бог е искал неговото съществуване. Светът е резултат от свободното решение на Бога, а не от някаква необходимост. С други думи Бог не е *трябвало* да сътвори света, а е направил това от *несебична любов*.

б) Тъй като е сътворен от нищо, светът е застрашен от опасността да се върне в небитие. Съгласно библейското свидетелство той се намира в абсолютна зависимост от Бога: *пратиш духа Си — създават се, и Ти подновяваш лицето на земята (Пс. 103:30)*. Св. Максим Изповедник потвърждава това библейско учение, като твърди, че живот има само това, което има участие в Битието само по себе си, защото „е било някога, когато битията са участвали в небитието“¹⁷⁴.

в) За да избегне небитието, творението трябва да бъде в непрекъснато отношение с Бога. Всички закони на биологичното съществуване на сътворения свят са едновременно и закони на смъртта, защото природата живее така, че да умре. При сътворението Бог не е вложил в природата на света някаква сила, която би могла да му осигури безсмъртие, защото това би означавало, че е дал на света божествени свойства и че светът, макар и сътворен, е по природа безсмъртен. Следователно Бог не е сътворил до Себе Си друг бог. Това не означава, че макар да е сътворен от нищо, светът е лишен от надеждата за безсмъртие. От самото начало Църквата е изразила тази надежда с учението, че Бог е Творец на света, че Той сътворява света в Логоса (срв. Йоан. 1:3) чрез Своята воля, чрез *логосите* на съществата и битията.

Лотосите на нещата и съществата са тъждествени с предвечната Божия воля за света. В тях присъстват сиянията и енергиите на божествения живот. Тези енергии са първоначалната основа на нещата и съществата и в тях се съдържат смисълът, силата и животът на божествените логоси, чрез които Бог Логос сътворява света. Всяко творение, невидимо и видимо — „а всичко сътворено не може да се изброи“ — се предхожда от неговия логос. „Ние — пише св. Максим Исповедник — вярваме, че лотосът на ангелите е предшествал тяхното сътворяване, (ние вярваме) че лотосът на всяка същност и на всяка сила е неизказан в своята безкрайна трансцендентност, тъй като е по-голям от всяко творение“¹⁷⁵.

С други думи Бог е сътворил света с определени смисъл и цел, не го е оставил на стихийността и смъртта, а му е дал възможност да осъществи логоса на своето съществуване чрез общение с Него, посредством човека като разумно (= логосно) същество и битие. Като участват в спасителната Божия воля и животворящата Божествена енергия човекът и многообразното творение са призвани от началото на сътворението да осъществят общение с живия Бог¹⁷⁶ и така да преодолеят небитието.

Сътворяването на света в Христос

За да живее вечно, сътворената природа трябва да пребивава в Божия Син, и затова Той влиза в самия ход на историята, като показва последния смисъл на сътворението на света — цялото творение е сътворено заради единството с Него. Преведена на езика на светите отци, библейската вяра може да се изрази така: всичко е сътворено в Христос и заради Христос, т. е. в Сина Божий и заради единството със Сина Божий. Синът Божий е станал човек заради това единство, защото природата не може да се съедини с Бога без свободата, която човекът има.

Следователно светът трябва да стане Тяло Христово, защото Бог познава целия свят в Сина, в Когото е сътворил всичко. Именно това потвърждават Христовите думи на Страшния съд: *истина ви казвам, не ви познавам (Мат. 25:12)* — думи, отправени към онези, които не са имали общение с Него. Тези думи не означават, че Бог не ги познава в смисъл, че не ги е сътворил, а че не ги познава, защото те не са в Неговия Син, т. е. в Църквата.

С други думи Бог е сътворил този свят, за да стане светът Църква. В осъществяването на този замисъл всяка от Личностите на Света Троица има Своя уникална и незаменима роля. Бог Отец е благоизволил да създаде света в Своя Възлюбен Син Христос, за да стане светът Тяло Христово чрез благодатта на Светия Дух. Заради осъществяването на тази цел Синът Божий е дошъл в света и е установил светата Евхаристия като събитие на срещата на Бога и човека и преобразяване на света. В светата Евхаристия — *тук и сега* — светът показва своето крайно назначение, т. е. вечното Божие намерение, което Той е имал при сътворението: светът да стане Църква и така, като Църква и Тяло Христово, да влезе във вечно общение с Бога.